

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 28.11.2013 г.
COM(2013) 838 final

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА И
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ**

**Генетичните ресурси в селското стопанство — от опазването към устойчивото
използване**

{SWD(2013) 486 final}

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА И ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ

Генетичните ресурси в селското стопанство — от опазването към устойчивото използване

1. ГЕНЕТИЧНИТЕ РЕСУРСИ – ВАЖЕН ФАКТОР ЗА НАШИЯ ПРИРОДЕН КАПИТАЛ И ОСНОВА НА ПРОДОВОЛСТВЕНАТА СИГУРНОСТ

С оглед на нарастващото световно население продоволствената сигурност се превърна в предизвикателство от първостепенно значение. Трябва да се отдели внимание на това как да се гарантира устойчиво снабдяване с храна при променящите се екологични и климатични условия, както и променящите се потребности. Производителността, приспособимостта и устойчивостта на агро-екологичните системи зависи, *inter alia*, от наличието на богат генетичен фонд от отглеждани в стопанства породи животни и сортове култури. Генетичното разнообразие в селското стопанство е свързано с широк диапазон от екологични и икономически ползи, които са от съществено значение за устойчивото селскостопанско производство, но също така и с широк спектър от обществени интереси. Тези ползи включват разнообразни традиционни селскостопански ландшафти с богата флора и фауна, производството на храни с високи органолептични качества и продукти, които отговарят на специфичните нужди на хранително-вкусовата промишленост, отговаряйки на изискванията на нови концепции на икономическото развитие в селското стопанство, като къси вериги на доставки и алтернативен туризъм. Генетичното разнообразие в селското стопанство е свързано също така с все по-висока положителна оценка за местните и традиционните практики, както и за тяхната стойност от гледна точка на културното наследство.

Опазването на генетичните ресурси в селското стопанство е дългосрочна необходимост, която излиза извън рамките на националните интереси. През 2010 г. държавните ръководители на Съюза наред с други договорености постигнаха и договореност да се спре загубата на биологично разнообразие в ЕС до 2020 г.¹; Европейският съюз пое задължения в рамките на Конвенцията за биологичното разнообразие и се ангажира — в приетата през 2011 г. Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие — да работи за изпълнение на тези задължения.

Настоящият доклад откроява възможностите, които произтичат от биологичното разнообразие в селското стопанство и използват неговия потенциал, за да се посрещне широк диапазон от екологични и икономически предизвикателства и да се използват съответните възможности, посочени в стратегията „Европа 2020“.

¹ Заключение на Европейския съвет.

Целта на Комисията е с настоящия доклад да се постигне напредък в областта на опазването на селскостопанското генетично разнообразие в Европа въз основа на натрупания опит. Задачата на доклада е също така да припомни, че генетичните ресурси трябва да бъдат опазвани и устойчиво използвани, и да гарантира, че тази цел се взема предвид в достатъчна степен при разработването на съответните политики и програми, а именно:

- политиката за развитие на селските райони — чрез нейните агроекологични мерки за подобряване на практиката в областта на селското стопанство и чрез Европейското партньорство за иновации, за да се свържат практическите нужди с научната дейност и да се засили взаимодействието между съответните участници;
- политиката за научни изследвания и иновации с нейната рамкова програма „Хоризонт 2020“, за да се изгради база от знания за генетичното разнообразие в селското стопанство.

2. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПОТРЕБНОСТИ

Осигуряването на безопасни и достъпни храни с високо качество и гарантирането на устойчиво селскостопанско производство са предизвикателства, които трябва да бъдат посрещнати в контекста на нарастващото търсене на селскостопански продукти. Опазването на генетичните ресурси в селското стопанство и устойчивото им използване допринасят за предоставянето на обществени блага и екосистемни услуги и са от ключово значение за устойчивото селскостопанско производство, като тук се включват опрашването, подобреният контрол на вредителите, по-устойчивите агроекосистеми и устойчивостта на почвата. Съответно биоразнообразието в селското стопанство допринася за продоволствената сигурност, като намалява рисковете, свързани с интензивните и много специализирани производствени системи.

В съвременното конвенционално селско стопанство има тенденция да се използват утвърдени сортове и породи, а в селскостопанските ландшафти преобладават до голяма степен монокултури и едноразови култури. Запазването и по-нататъшното развитие на разнообразието на генетичните ресурси в селскостопанските сортове и породи представлява предпазна мярка с цел приспособяване към променящите се условия и улесняване на новаторски решения. То ще създаде и икономически възможности за селскостопанския сектор и ползи за потребителите на основата на схеми за качество и разнообразие в предлагането на храни.

Икономическата жизнеспособност е един от основните решаващи фактори, от които селскостопанските производители се ръководят, когато избират сортове и култури. За да се запазят генетичните ресурси, е необходимо да се увеличи икономическата полза, която селскостопанските производители могат да извлекат от използването на недостатъчно приети видове, сортове и породи.

Това включва популяризиране на нови продукти, както и насърчаване на по-голямо потребителско търсене.

С цел да се противодейства на отказа от традиционни и адаптирани към местните условия породи и култури селскостопанските производители трябва отново да придобият знанията и уменията, свързани със селекционни и развъдни дейности и други традиционни селскостопански практики. С цел насърчаване на участието на селскостопанските производители в тези дейности и стимулиране на обмен на знания трябва да се осигури подобаваща икономическа печалба, а консултациите и подкрепата следва да бъдат ориентирани към съвременни, новаторски икономически възможности, които се основават на традиционни знания и практики.

Опазването на генетичните ресурси и устойчивото им използване трябва да бъдат подкрепени от систематични научни усилия за генотипизиране и фенотипизиране на генетичните ресурси, също и с оглед на идентифициране на специфични характеристики, които възникват при специфични (естествени) условия и/или специфични видове употреба. Наред с опазването и устойчивото използване на растителните сортове и животинските породи експертите подчертават значението на темата за микроорганизмите, които са все още почти непроучени, въпреки че са свързани с плодородието на почвата и устойчивостта, както и с устойчивия контрол на вредителите. Сътрудничеството и взаимодействие между научноизследователския сектор и всички заинтересовани страни ще гарантират, че генетичните ресурси в селското стопанство придобиват съответната стойност.

3. МЕЖДУНАРОДЕН КОНТЕКСТ

В декларацията „Рио + 20“, озаглавена „Бъдещето, което искаме“, бе отново потвърдено, че е необходимо да се подобрява продоволствената сигурност, а именно въз основа на устойчиви селскостопански практики, които опазват природните ресурси, включително генетичното разнообразие, като за тази цел трябва да се засилят научните изследвания в областта на селското стопанство и се подобри международното сътрудничество.

Като страна по Конвенцията за биологичното разнообразие Съюзът се ангажира със запазването до 2020 г. на генетичното разнообразие от култивирани растения, селскостопански и одомашени животни, както и техните диви родствени видове, включително други видове със социално-икономическа или културна стойност, и с разработването и прилагането на стратегии за свеждане до минимум на генетичната ерозия и за запазване на генетичното разнообразие.

Досега единственият международен инструмент в тази област е Международният договор за растителни генетични ресурси за прехрана и

земеделие² (наричан по-долу „Договора“), договорен от Комисията на ФАО по генетични ресурси за прехрана и земеделие, в която Съюзът играе активна роля. Договорът, който е специализирано споразумение за достъпа до генетичните ресурси и разпределението на ползите от тях в контекста на Протокола от Нагоя, задължава страните да опазват биоразнообразието на селскостопанските растения както в рамките на екосистемите и естествените местообитания (включително в стопанствата), така и извън тях и да използват генетичните ресурси по устойчив начин. Страните постигнаха съгласие да предприемат мерки в областта на селското стопанство, научните изследвания и развъдните дейности и да улесняват достъпа до растителни генетични ресурси. В Договора се признават ролята и правата на селскостопанските производители при съхраняване, използване и подобряване на генетичните ресурси в селското стопанство и споделяне на свързаните с тях ползи.

4. КОНТЕКСТ НА ПОЛИТИКАТА НА ЕС

С цел да постигне водещата цел от стратегията „Европа 2020“ — спиране на загубата на биологично разнообразие, Съюзът прие стратегия за опазване на биологичното разнообразие³. С тази стратегия се цели въпросите на биологичното разнообразие да бъдат включени във всички секторни политики. В цел 3 се разглеждат конкретно селското стопанство и горите и се подчертава изискването да се опазва генетичното разнообразие в селското стопанство на Съюза, по-специално чрез политиката за развитие на селските райони, като се предлага насърчаване на агроекологичните мерки за опазване на генетичното разнообразие и проучване на възможността за разработване на стратегия за опазване на генетичното разнообразие в селското стопанство.

Агроекологичните мерки, които са част от развитието на селските райони, дават възможност на държавите членки да подобрят практиката в областта на селското стопанство с цел опазване на генетичните ресурси на място в стопанството. Агроекологичните мерки включват възможност на селскостопанските производители да бъдат възстановявани допълнителни разходи и пропуснатите доходи, произтичащи от дейностите по съхранение на застрашени породи и култури с риск от генетична ерозия. Помощите за опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси са също така част от пакета за реформа на общата селскостопанска политика, а Комисията настоятелно насърчава държавите членки и регионите в бъдещите си програми да поставят силен акцент върху тези въпроси.

Освен това с цел да подкрепи биоразнообразието и да съхрани естествената околна среда Съюзът разработи законодателство за „сортите за съхранение и сортите за отглеждане от любители“ (директиви 2008/62/ЕО и 2009/145/ЕО) и за тревните смеси, съдържащи диви растения (Директива 2010/60/ЕС). През 2012 г. общите каталози на сортите растения съдържаха 656 сорта за

² <http://www.planttreaty.org/>
³ COM(2011)244

съхранение или сорта за отглеждане от любители, от които 158 на земеделски видове и 498 на зеленчукови видове.

В програмата на Общността⁴ за съхранение, характеризиране, оценка и използване на генетичните ресурси в селското стопанство се предвиждат мерки както за *in-situ* съхранение, така и за *ex-situ* съхранение. С тези мерки бяха подобрени знанията за растителните генетични ресурси и разпространението на резултатите. Други действия бяха насочени към разработването на стратегии и насоки и създаването на европейска база данни за видовете и породите селскостопански животни. Тази програма приключи през 2012 г., но подобни мерки трябва да продължават и по-нататък в рамките на програмата на Съюза за научни изследвания и иновации, която в бъдеще ще позволи по-голяма практическа насоченост на мерките и включване на повече участници.

В рамките на политиката на Съюза за научни изследвания и иновации и нейната текуща 7-а рамкова програма се предостави подкрепа за научноизследователски проекти от среден до голям мащаб с множество изпълнители, насочени към характеризирането и използването на генетични ресурси в селското стопанство, горското стопанство и рибарството.

В рамковата програма „Хоризонт 2020“, предложена в контекста на политиката на Съюза за научни изследвания и иновации за бюджетния период 2014—2020 г., акцентът е поставен върху устойчивата продоволствена сигурност и отново се набляга на действия с практическа насоченост, включително изследвания на генетичните ресурси в селското стопанство и инвестиции в такива изследвания. Предложението включва също така действия за насърчаване на разнообразието на генетични ресурси чрез популяризиране на потенциалните крайни продукти — висококачествени и разнообразни продукти. Тези мерки включват проучвания за осигуряване на здравословни и безопасни храни, развитие на устойчив и конкурентоспособен хранително-вкусов сектор и насърчаване на информирания избор на потребителите.

5. АКТУАЛНО СЪСТОЯНИЕ

Въпреки че продължаващата загуба на биологично разнообразие на равнището на земеделските стопанства остава повод за сериозна загриженост, мерките, предприети за опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси показваха, че има ясна перспектива — подходът за съхранение трябва да бъде продължен и разширен. На насърчаването на устойчивото използване на генетичните ресурси обаче досега не беше отделено достатъчно внимание.

Програмите за развитие на селските райони допринесоха за опазването на генетичните ресурси на равнището на земеделските стопанства и насърчиха производителите да съхраняват местни породи и култури, като бяха отпуснати средства на селскостопанските производители и други бенефициери (неправителствени организации и други заинтересовани страни), които се

⁴

Регламент (ЕО) № 870/2004 на Съвета.

занимават с опазването на генетичните ресурси в селското стопанство или предприемат действия за разпространение и консултация. В рамките на програмите бяха проведени мерки в областта на генетичните ресурси в 21 държави членки, като в периода 2007—2011 г. бяха сключени 59 000 договора и изплатени около 143 милиона евро.

Програмата на Общността⁴ за опазването на генетичните ресурси в селското стопанство предостави съфинансиране на 17 мерки за съхранение, както *in-situ*, така и *ex-situ*, които се отнасяха до различни селскостопански животни, растения и горски дървета и храсти. Тези действия бяха изпълнявани от около 180 партньори в 25 държави членки и 12 държави извън ЕС с бюджет от 8,9 млн. евро⁵. Програмата доведе до събирането и характеризирането на няколко хиляди добавени сорта и до създаването на инфраструктури за съхранение, бази данни, основни колекции, генни банки и каталози с добавени сортове. Освен това бяха разработени насоки и бе разменен генетичен материал между участниците в програмата и крайните потребители (селскостопански производители, селекционери, градинари). Както е подчертано в доклада за оценка, програмата допринесе за подобряване на научните познания за същността, управлението и потенциала на различните генетични ресурси в селското стопанство и разви виждането за местните практики и нужди. Тя помогна също така за изграждане на ефективно трансгранично сътрудничество, за създаване на контакти и активизиране на работата в мрежа и за привличане на вниманието на заинтересованите страни върху значението на дейностите по съхранение. Въпреки това резултатът не беше съвсем задоволителен, тъй като участието на крайните потребители бе ограничено, което пряко се отрази на „използването“ на генетичните ресурси и доведе до недостатъчно сътрудничество, обмен на информация и знания сред съответните участници.

Изследователската политика обхваща целия спектър на мерки в областта на генетичните ресурси: характеризирането (геномика, фенотипизиране, молекулярна биология), подобряването на методите за разплод и *ex-situ* съхранението. В рамките на 7-ата рамкова програма през периода 2009—2012 г. изследванията на растителните и животинските генетични ресурси бяха финансирани с около 44 милиона евро. В работната програма за 2013 г. се предвиждат бюджетни кредити в размер на 19 млн. евро за растителни генетични ресурси, 15 млн. евро за животински генетични ресурси и 6 млн. евро за рибни генетични ресурси. Повече внимание трябва обаче да се обърне на засилването на взаимодействието между изследователите и крайните потребители, и по-специално между селскостопанските производители и селекционерите, за да се оползотворят по-добре резултатите от изследванията като иновации и практическо използване.

Ефективното опазване и подобряването на биологичното разнообразие и на генетичната изменчивост в селското стопанство изискват в Съюза да има

⁵

За подробно описание на програмата и нейната оценка вж. работния документ на службите, приложен към настоящия доклад.

правна рамка, която отчита аспектите на генетичните ресурси, за да се улеснят дейностите по опазване на генетичните ресурси и устойчивото им използване. За тази цел Комисията неотдавна предложи основно преразглеждане на законодателството за посевния и посадъчния материал, което може да доведе до значително подобряване на опазването на генетичните ресурси, тъй като се улеснява съществено достъпът до пазарите на традиционни сортове и се увеличават възможностите за пласмент на по-малко хомогенните сортове.

Докато активното участие на селскостопанските производители е постигнато чрез мерки за развитие на селските райони, другите посочени по-горе действия са насочени главно към изследователската общност. Както се казва в заключението на доклада за оценка на програмата на Общността, трябва да се направи много повече, за да се достигне до крайните потребители с оглед на стимулиране и разширяване на устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство. Събраните обширни научни познания трябва да намерят път към развъдните и селскостопанските практики, където да бъдат приспособени към практическите потребности и обединени с традиционните знания, съществуващи в стопанствата. С оглед насърчаване на съвместното създаване и споделянето на знания сред всички заинтересовани участници е необходима активна работа в мрежа и улесняване на комуникацията, за да се преодолее разликата между научната работа, включително характеризирането и оценката на генетичните ресурси, и създаването на по-разнообразни сортове с цел разширяване на устойчивото използване на генетичните ресурси.

6. ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ДЕЙСТВИЕ

Опазването на биологичното разнообразие и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство изискват действия, които излизат извън установената рамка. Особено внимание трябва да се отдели на **интегриран и цялостен подход**, който да гарантира по-добро съгласуване на усилията за опазване на генетичните ресурси чрез устойчиво използване и ефективно взаимодействие между съответните участници.

Устойчивото използване на генетичните ресурси трябва да се развива успоредно с подобряването на икономическата жизнеспособност на селскостопанските системи, допринасящи за опазването на генетичните ресурси. Необходими са развъдни дейности, насочени (на равнището на земеделските стопанства) към недостатъчно приетите видове, както и към традиционните и местните породи и култури. Това изисква създаването на общеевропейски мрежи за валоризиране на такъв материал, така че да се насърчава ролята на селското стопанство в развитието на селските райони, запазването на традициите и традиционните селскостопански практики и предоставянето на свързани с околната среда обществени блага. Необходими са действия, с които да се даде възможност на селскостопанските производители отново да придобият традиционни знания и да им се предоставят необходимите умения и знания за работата с местни породи и

култури, като се вземат предвид и променящите се климатични условия. Малките специализирани предприятия от хранително-вкусовия сектор, ресторантите с насоченост към местни храни и алтернативните форми на туризъм могат да играят активна роля във валоризирането на генетичните ресурси в селското стопанство и да допринесат за съживяването на местните икономики, за да се предостави икономически жизнеспособна основа за съхранението и използването на генетичните ресурси.

Научните работници следва да продължат да се ангажират с по-нататъшно използване на **научното и технологичното развитие**, така че да се напредва в геномното и фенотипното характеризирание, за предпочитане ориентирано към откриването и оценяването на важни свойства, свързани например с производителността, стабилността, здравето, благосъстоянието, използването на ресурсите и качеството на продуктите. Компетентните органи и/или служби за консултантски услуги следва да предоставят резултатите от оценката на генетичните ресурси, сортовете и породите на селскостопанските производители. Научноизследователските дейности следва да отговарят на практическите нужди, да бъдат подредени по приоритет и съгласувани, за да се вземат под внимание съществуващите пропуски и припокривания и да се предоставят решения на крайните потребители. Научно обосноваваният анализ трябва да обхване и родствените видове на културите, тъй като те могат да предоставят полезна информация за стабилността на отделните видове. От проучванията на генетиката на ландшафта може да се получи информация за генния поток, селекцията и динамичното приспособяване на породите и културите към местните и потенциално променящите се климатични условия. Биологичното разнообразие на почвите и генетичните ресурси на микроорганизмите и безгръбначните трябва да продължат да се изследват (например с оглед на борбата с вредителите, хранително-вкусовата промишленост, опрашването и т.н.). Същото се отнася и за взаимодействията между микрофлората и други видове (например при преживните животни).

Изследователите и националните компетентни органи разполагат с широк спектър от колекции и свързани с тях бази данни за генетичните ресурси, животинските породи и растителните видове. Въпреки че тази информация е общодостъпна, трябва да се **подобрят съгласуването и хармонизацията**, за да се осигури оперативната съвместимост на колекциите, базите данни и информационните системи.

Активната работа в мрежа и постоянният обмен на информация и знания между научните работници, селекционерите и селскостопанските производители играят ключова роля за създаването на синергии и постигане на икономии от мащаба, като същевременно спомагат да се избегне припокриването, а резултатите да бъдат по-достъпни за крайните потребители. Мрежите се основават на общи нужди, водят до по-добро съгласуване и предлагат възможности за иновации.

7. ОСНОВНИ УЧАСТНИЦИ

Активното участие на всички заинтересовани страни и национални компетентни органи е от решаващо значение за успешното опазване и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство. Селскостопанските производители, изследователите, селекционерите и представителите на хранително-вкусовата промишленост и другите преработвателни сектори, както и потребителите имат оправдан интерес да се включат, тъй като потенциално могат да се възползват от възможностите, предлагани от генетичните ресурси. Освен това те играят решаваща роля във веригата на стойността.

Като принос към *ex-situ* съхранението и съответно успоредно на *in-situ* съхранението и използването **научните работници** и компетентните органи предприемат мерки за характеризирание и оценяване на генетичния материал на животни, растения, микроорганизми и безгръбначни, както и за селекция на полезни качества. Те също така се стараят да подобрят методиките и инструментите, за да се увеличи ефективността на характеризирането и изпитването на генетичните ресурси и да се оптимизират техниките за селекция. Освен това те играят съществена роля за обобщаване и разпространение на резултатите и гарантират, че генетичният материал и свързаната с него информация са достъпни за практически цели, включително за промишлеността, селекционерите и селскостопанските производители.

Селскостопанските производители участват в опазването и устойчивото използване на място в стопанствата. В някои случаи мотивацията на селскостопанските производители за това участие може да надхвърли принципите и логиката на непосредствената икономическа изгода, произтичаща от производството на търсени храни или по-високия и устойчив добив. Но за да стане устойчивото използване на генетичните ресурси постоянно, ще бъде необходима икономически жизнеспособна основа. Тази жизнеспособност може да се постигне, когато с устойчивото използване се подобри способността за адаптиране към биотичния и абиотичния стрес, болестите и вредителите, или когато се увеличи ефикасността на производството и се подобри управлението; тя може да се постигне също така, когато устойчивото използване води до по-високо качество и уникалност на предлагането, по-специално в контекста на местните пазари и съответните културни ценности и традиции.

Селекционерите, включително селскостопанските производители, които се занимават със селекционни дейности, използват генетичните ресурси, за да развъждат здрави животински породи/фенотипове и растителни сортове с по-висока агрономическа стойност (например производителност, повишена устойчивост към болести), като същевременно предлагат безопасни продукти с добри органолептични и хранителни качества и/или различни характеристики. За да станат по-конкурентоспособни, местните и недостатъчно приетите породи и култури трябва да отговарят на нуждите на производителите и

потребителите — следователно се изискват целенасочени развъдни дейности, за да се подобри производителността им или да се селектират първокачествени характеристики и ценни агрономически свойства. Селекционерите трябва да задоволят едновременно нуждите на селскостопанските производители и очакванията на потребителите и допълнително трябва да предоставят на хранително-вкусовата промишленост продукти, приспособени към производствената верига.

Изборът на **потребителите** определя решенията по цялата верига на доставки и по този начин влияе върху общите производствени модели в хранително-вкусовия сектор, особено на равнището на първичното производство. Този процес може да се управлява с търговски (и образователни) стратегии: През последното десетилетие все повече потребители са променили отношението си и във връзка с хранителните продукти вече обръщат внимание на качеството, разнообразието, устойчивостта, справедливата търговия, хуманното отношение към животните, удоволствието от храната и принадлежността към дадена група, изразявана чрез нея. Насърчаването и популяризирането на продукти, произведени от традиционни и разнообразни породи и сортове, ще допринесат за разширяване на тези пазари и ще мотивират селскостопанските производители да се занимават с икономически жизнеспособно използване на пренебрегвани видове или видове с риск от генетична ерозия. Такива дейности обаче не могат да се спускат „отгоре — надолу“, а изискват взаимодействие и сътрудничество между всички участници, включително селскостопански производители, преработватели, търговци на дребно и потребители.

С оглед на гарантирането на благоприятни условия **лицата, вземащи решения**, и **административните органи** трябва да поемат своя дял и да осигурят съгласуване на всички равнища, включително със съответните международни организации по стандартизация и международни мрежи, както и ефективно да използват съществуващите структури. Освен това те трябва да се заемат с развитието на институционалната и правната рамка по начин, който е съвместим с опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство, като в същото време се подобри икономическата жизнеспособност на тези ресурси.

Политиката за развитие на селските райони, създадена в рамките на общата селскостопанска политика, предвижда опазването на съответните животински и растителни генетични ресурси, целенасочени действия за характеризиране и оценяване на тези ресурси, а също така схеми за качество за селскостопански продукти и храни. Необходимо е да се насърчават дейностите, с които се подкрепя трансферът на резултатите от изследванията по съхранение, характеризиране и оценка на генетичните ресурси към селскостопанските производители и селекционерите. Освен това трябва да се насърчава обменът на знания между всички участници в процеса, включително крайните потребители.

8. ОТ НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ КЪМ ОПАЗВАНЕТО И АКТИВНОТО УСТОЙЧИВО ИЗПОЛЗВАНЕ

Най-добрите перспективи за възстановяване, поддържане и разгръщане на потенциала на биологичното разнообразие в селското стопанство ще бъдат осигурени от една интегрирана и цялостна стратегия.

Междувременно е изключително важно при по-нататъшната разработка на програмите за развитие на селските райони и на Европейското партньорство за иновации, както и на рамковата програма „Хоризонт 2020“ да се съчетават дейностите по съхранение с насочени към крайния потребител подходи, като това се основава на освобождаването на икономическия потенциал на генетичните ресурси в рамките на веригата на стойността. Това трябва да бъде подкрепено от взаимодействието и сътрудничеството между всички участници в опазването на генетичните ресурси, както и от научни дейности и разпространението на резултатите сред селскостопанските производители и крайните потребители. С този подход следва да се постигне в частност следното:

Устойчиво използване на генетичните ресурси

- Като използват възможностите, предлагани от политиката за развитие на селските райони, държавите членки следва да насърчават селскостопанските производители и потенциално заинтересованите участници да се ангажират повече с дейности по *in situ* съхранението и съхранението в стопанствата.
- Всички действащи лица по протежение на хранителната верига следва да положат усилия, за да се отключи потенциалът на генетичното богатство в селското стопанство по цялата производствена верига, и да извлекат максимална полза от съществуващите инструменти и процеси на ЕС, за да направят опазването и устойчивото използване икономически ефективни и рентабилни, по-специално чрез насърчаване на потребителското търсене на продукти, произведени от традиционни и местни видове.
- Учените и оперативните групи в рамките на Европейското партньорство за иновации „Селскостопанска производителност и устойчивост“ следва да си сътрудничат, за да се повиши икономическото значение на генетичните ресурси и да се изтъкнат икономическите им възможности. Това може да бъде постигнато, *inter alia*, като се изтъкнат стойността и значението на продуктите, получени чрез използване на генетични ресурси, като се разработват продукти за схеми за качество, или чрез целенасочени селекционни дейности.

Научно и технологично развитие

- Учените следва да се възползват от научното и технологичното развитие, за да се постигне по-всеобхватно характеризиране, оценяване и документиране на свойства, които са от значение за селското стопанство

и промишлеността. Новите научни и технологични познания следва да позволят на всички видове участници да се включат на всички съответни равнища в дейности, свързани с генетичните ресурси, като им се предоставят необходимите умения и ноу-хау.

- Учените и другите участници следва да изградят рамка, която да даде възможност за подходи с множество участници и активен обмен на знания за генетичните ресурси между всички участници.
- Учените и другите съответни участници могат да допринасят за устойчивото използване на генетичните ресурси, като подкрепят адаптирането на съществуващите практики към Протокола от Нагоя и съответното законодателство и регулаторните изисквания, след като те влязат в сила.

Координация, хармонизация и работа в мрежа

- Всички участници следва да се ангажират с по-добро съгласуване на мерките по опазването на генетичните ресурси с цел постигане на икономии от мащаба, избягване на припокривания и създаване на синергии, и ефикасно да използват съществуващите структури, за да станат резултатите значими и достъпни за крайните потребители. Мрежата на Европейското партньорство за иновации представлява добър инструмент за такава координация.
- Мрежата на Европейското партньорство за иновации следва да осигури активен и постоянен поток от информация между различните участници, преди всичко между учените и крайните потребители на генетичните ресурси, за да се свържат ефективно авангардните приложни изследвания с практическите, насочени към крайния потребител дейности и да се предоставят резултатите на разположение на селскостопанските производители.

Институционална и правна рамка

- Комисията ще насърчава по-широкообхватна политика, която включва защитата на генетичните ресурси на пренебрегвани и местни видове и която се придружава от ефективното използване на средствата, които се отпускат в рамките на общата селскостопанска политика и на рамковата програма на Съюза за научни изследвания и иновации.
- Комисията ще гарантира, че опазването и използването на генетичните ресурси в селското стопанство се основават на единна правна рамка на равнището на Съюза;
- Комисията ще гарантира, че опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство са достатъчно подкрепени от ангажименти на международно равнище.

Необходими са съгласувани действия на Съюза, за да може той да изпълни международните си ангажменти, по-специално по отношение на Договора, но и задълженията, произтичащи от Протокола от Нагоя за достъп до генетични ресурси и справедливо и равноправно разпределение на ползите, произтичащи от тяхната употреба, като се обръща особено внимание на признаването на правата на коренните и местните общности. С оглед на изпълнението на Протокола от Нагоя Съюзът и неговите държави членки трябва да гарантират, че всички потребители в Съюза спазват приложимото законодателство или нормативните изисквания по отношение на достъпа и използването на генетичните ресурси и свързаните с тях традиционни знания и че имат правна сигурност, че ползите, произтичащи от тяхното използване, се разпределят справедливо и равноправно съгласно съвместно договорени условия. Преразгледаното законодателство за растителния репродуктивен материал ще допринесе за създаването на благоприятни условия за производството и пускането на пазара на растителен репродуктивен материал, включително местни видове и традиционни сортове.

Като важен градивен елемент за политиките на Съюза, подкрепящи *in situ* съхранението и съхранението в стопанствата, агроекологичните мерки, включени в общата селскостопанска политика, ще продължат да предоставят подкрепа на селскостопанските производители, които отглеждат и използват традиционни, застрашени местни породи и/или опазват генетичните ресурси на местни растения с риск от генетична ерозия. По програмите за развитие на селските райони може също така да се предостави подкрепа на бенефициери, които извършват дейности, насочени към характеризирането и събирането на генетични ресурси. Мерките по развитието на селските райони, които подпомагат преминаването от опазването на генетичните ресурси към ефективно, устойчиво използване и по-нататъшно развитие, включват трансфера на знания, сътрудничеството и консултантските услуги. В предстоящото планиране за бюджетния период 2014—2020 г. държавите членки следва да обърнат повече внимание на мерки, които могат да насърчат опазването и устойчивото използване на традиционни породи и сортове, особено в комбинация с маркетингови стратегии, насърчаващи икономическата жизнеспособност на висококачествени местни и разнообразни продукти, както и късите вериги на доставки. Такива мерки ще бъдат допълнени от изискванията за „екологизиране“ за преките плащания по стълб I, по-специално изискването за гарантиране на определено многообразие на културите и запазване на постоянните пасища, включително пасища с голямо биоразнообразие, които да се използват за екстензивно отглеждане на селскостопански животни.

За опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство и тяхното интегриране във веригата на стойността следва да се изгради по-добра база от знания, която да допълва знанията, придобити съвместно от селекционерите и селскостопанските производители; за тази цел

ще се изготви комплексна работна програма в рамките на програмата на Съюза за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“. Работната програма трябва да обхване широк спектър от мерки, свързани с генетичните ресурси, включително авангардни научни изследвания, както и такива действия, каквито по-рано се съдържаха в програмата на Общността, създадена по силата на Регламент (ЕО) № 870/2004. Тя трябва да обхване новаторски приложения на генетичните ресурси в селското стопанство, изграждането на капацитет (например биоархиви за *ex-situ* съхранението, колекции на знания и насоки), разработването на насочени към практиката методи за характеризиране, оценка и селекция на свойства за подобро развъждане и демонстрационни проекти, които насърчават устойчивото използване на генетичните ресурси. Разглеждането на тези въпроси в рамките на „Хоризонт 2020“, вместо чрез самостоятелна програма, ще даде възможност за административно опростяване. Ще се изисква транснационално участие, което — в комбинация с функцията на Европейското партньорство за иновации да улеснява обмена между всички участници в целия Съюз — ще осигури добавена стойност от ЕС, включително ефективна координация и взаимодействие между различните дейности.

В рамките на работната програма за обществено предизвикателство 2 от „Хоризонт 2020“ следва да се отдели особено внимание на подходи с множество участници, при които изследователите и крайните потребители от различни сектори могат да си взаимодействат със служби за консултантски услуги в селското стопанство и посредници в областта на иновациите, така че да се насърчат обменът на знания и разпространението на нови научни познания, като същевременно има възможност за изпитване на място в стопанството и валидиране на лабораторни тестове.

Необходимостта от засилване на обмена между всички участници в процеса е една от най-важните поуки, извлечени от досегашния опит. Като ефективна рамка за улесняване на взаимодействието между научните изследвания и практиката Европейското партньорство за иновации „Селскостопанска производителност и устойчивост“ предлага значителни възможности за интегриране на мерките във връзка с генетичните ресурси. Европейското партньорство за иновации се изгражда с целта да мобилизира участниците, да повиши осведомеността, да осигури по-добър поток на информация и да улесни обмена на знания и сътрудничеството.

Механизмите на Европейското партньорство за иновации ще бъдат особено подходящи за интегриране на действията, насочени към възстановяване и поддържане на генетичното разнообразие в селското стопанство, както и към неговото устойчиво използване и по-нататъшно развитие. На практика Европейското партньорство за иновации ще предоставя съответната информация на заинтересованите страни за възможностите, които предлагат законодателството и политиките на Съюза, и за възможните партньори за сътрудничество. Чрез изграждането на бази данни за конкретни проекти,

организирането на семинари и създаването на специална целева група за генетичните ресурси Европейското партньорство за иновации ще засили обмена на знания и взаимодействието между заинтересованите страни. По този начин ще се подобри взаимното допълване между научните изследвания, които помагат за опазването на генетичните ресурси, и практическите дейности, насочени към селскостопанските практики. За по-добро интегриране на дейностите по опазване на застрашени култури и породи и използването им в отглеждането и в производствената верига може да е от полза, когато всички заинтересовани участници се учат един от друг и инициативите вървят „отдолу — нагоре“, особено с оглед на мерките за адаптиране на генетичните ресурси към местните условия и нужди.

С цел да се мобилизира експертен опит и да се подобри координацията на равнището на Съюза дейностите на Европейското партньорство за иновации ще бъдат подкрепени от Комитета по генетичните ресурси, установен с Регламент (ЕО) № 870/2004, който ще съществува и в бъдеще.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

В съответствие с ангажимента, поет в рамките на стратегията на ЕС за биологичното разнообразие, като улеснява и интегрира прехода от научни изследвания и опазване към устойчиво използване в стопанството, Съюзът става част от един стратегически процес за възстановяване на биологичното разнообразие в селското стопанство.

Като създава солидна рамка в съответствие с горепосочените основни насоки, Съюзът насърчава промяната на политическия курс и стимулира съответните заинтересовани лица да участват в опазването на генетичните ресурси и дори да преминат отвъд самото опазване към активното и устойчиво използване на тези ресурси. Тази промяна намира израз в съгласувания и цялостен подход, установен от различни (нови) политически инструменти на Съюза и насочен към по-силна и ефективна защита на биологичното разнообразие в селското стопанство.

В рамките на политиката за развитие на селските райони, програмата „Хоризонт 2020“, както и по линия на други политики на ЕС до 2020 г. за генетичните ресурси са предвидени по-големи финансови ресурси и по-широк спектър от възможности за финансиране. По-интензивните усилия, надхвърлящи рамките на опазването, ще бъдат от полза например за селскостопанското производство, резултатите от научните изследвания и иновациите, изменението на климата, околната среда и заетостта. Тези положителни ефекти ще се отразят на обществото като цяло, но особено на селските райони, които имат силни връзки с традиционните практики и свързаните с тях културни и териториални ценности.

Опазването и устойчивото използване на генетичните ресурси в селското стопанство е част от по-широкообхватните усилия за насърчаване на иновативните практики и осигуряване на принос към интелигентния и устойчив растеж в съответствие със стратегията „Европа 2020“. За успеха на опазването на генетичните ресурси в рамките на политиката за развитие на селските райони, както и в рамките на политиката за научни изследвания и иновации трябва да се предприемат мерки на всички равнища — ЕС, държави членки и региони, както и да се осигури трайният ангажимент на съответните заинтересовани страни. Въвеждането на интегриран и цялостен подход към генетичните ресурси в селското стопанство ще допринесе съществено за подобряване на устойчивостта и икономическата жизнеспособност на различните селскостопански системи, както и на цялата хранителна верига.